

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN 2002-1054, Artikelnummer xxxxxxxx
Utgivare: Rättschef Pär Ödman, Socialstyrelsen

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om stödboende;

**HSLF-FS
2016:xx**

beslutade den XX XX 2016.

Utkom från trycket
den xx xx 20xx

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 8 kap. 1 och 5 §§ socialtjänstförordningen (2001:937) och beslutar följande allmänna råd.

1 kap. Tillämpningsområde och definitioner

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas av den som bedriver verksamhet i form av sådant stödboende som avses i socialtjänstförordningen (2001:937).

2 § I dessa föreskrifter och allmänna råd avses med

stöd	individuell vägledning i den dagliga livsföringen
unga	personer som fyllt 18 men inte 21 år

2 kap. Ledningssystem

1 § Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår att den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det finns sådana processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller de krav som ställs i dessa föreskrifter.

2 § Bestämmelser om egenkontroll finns i 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Allmänna råd

Egenkontrollen vid ett stödboende bör bl.a. omfatta en analys av

- om de arbetssätt och metoder som används i verksamheten är baserade på bästa tillgängliga kunskap och beprövad erfarenhet,
- om metoderna tillämpas på ett korrekt och säkert sätt,
- i vilken utsträckning de mål som framgår av socialnämndens uppdrag till verksamheten har uppnåtts,
- hur ofta oplanerade avslut av placeringar förekommer och orsakerna till dessa,
- hur barn och unga som är placerade har getts möjlighet att vara delaktiga i planeringen av insatsen, och
- hur barns eller ungas erfarenheter av placering i stödboende har hämtats in och beaktats.

3 kap. Inskrivning vid ett stödboende

1 § Endast barn eller unga i åldern 16 - 20 år som enbart behöver stöd av verksamheten för att förberedas för ett självständigt liv får skrivas in i ett stödboende.

2 § Vid bedömningen enligt 3 kap. 11 § socialtjänstförordningen (2001:937) av om stödboendet är lämpligt ska den som beslutar om inskrivning av ett barn eller en ung person utgå från

1. nämndens bedömning av vilket behov av stöd som barnet eller den unge har, och
2. nämndens redogörelse för omständigheterna i övrigt.

Allmänna råd

De barn och unga som skrivs in vid ett stödboende bör i stor utsträckning kunna klara sin dagliga livsföring utan hjälp. De bör vidare ha en sysselsättning under en del av dagen, som t.ex. studier, arbete, praktik eller arbetsträning.

3 § Vid bedömningen av om hemmet är lämpligt för barnet eller den unge ska den som ska fatta beslut om inskrivning särskilt beakta hur barnets eller den unges behov av stöd kan tillgodoses utifrån tillgången till personal, personalens kompetens och boendets utformning.

Om ett inskrivningsbeslut avser ett eget boende som ligger nära andra boenden i verksamheten eller ett boende med delade utrymmen, ska den som ska fatta beslutet särskilt beakta om placeringen kan medföra en risk för

1. negativ påverkan eller konflikter mellan de placerade,
2. kränkningar, våld och övergrepp, eller
3. att insatsen av andra skäl inte kan ges under trygga och säkra former.

HSLF-FS
2016:xx

Allmänna råd

Det bör beaktas om insatsen kan ges under trygga och säkra former om barn och unga av olika kön placeras i ett stödboende med delade utrymmen.

4 § Bedömningen av att stödboendet är lämpligt för den person som skrivs in ska dokumenteras.

4 kap. Innehållet i insatsen stödboende

1 § En insats i form av stödboende ska under trygga former förbättra barnet eller den unge för ett självständigt boende och vuxenliv.

Allmänna råd

Insatsen bör syfta till att barnet eller den unge efter tiden i stödboendet ska kunna

- klara sin dagliga livsföring,
- fungera i skola eller annan sysselsättning,
- hantera sin ekonomi,
- ha ett socialt nätverk, och
- ha en meningsfull fritid.

2 § Vid placering i ett stödboende ska barnet eller den unge få disponera ett eget boende samt få individuellt anpassat praktiskt och känslomässigt stöd.

Allmänna råd

Ett eget boende bör innebära att barnet eller den unge har ett eget hushåll.

Personalen bör identifiera behovet av stöd inom olika livsområden tillsammans med barnet eller den unge. Vidare bör personalen aktivt arbeta för att ge barnet eller den unge det stöd som behövs.

Stödet kan innefatta

- motiverande samtal,
- pedagogiskt stöd i den dagliga livsföringen,
- samhällsinformation,

- medverka i kontakter med myndigheter och andra samhällsorgan,
- hjälp att bibehålla eller etablera sociala relationer,
- aktiviteter som kan bidra till en meningsfull fritid, och
- regelbunden tillsyn i det egna boendet.

Den som bedriver ett stödboende bör se till att det finns ordningsregler för de egna boendena inklusive eventuella delade utrymmen. Reglerna bör syfta till att tillgodose ordning, säkerhet, trygghet och trivsel. De bör vara väl kända av personalen och av de som är placerade på stödboendet.

3 § Den som bedriver ett stödboende ska, om det inte finns hinder enligt bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt,

1. informera socialnämnden om faktiska omständigheter och förhållanden som har betydelse för insatsens genomförande,
2. uppmärksamma socialnämnden på om barnets eller den unges behov förändras, och
3. i god tid innan insatsen upphör bistå med uppgifter om hur barnet eller den unge kan förberedas för tiden efter att placeringen har avslutats.

5 kap. Utskrivning från ett stödboende

1 § Bestämmelser om utskrivning finns i 3 kap. 14 och 15 §§ socialtjänstförordningen (2001:937).

Allmänna råd

Föreståndaren för ett stödboende bör underrätta socialnämnden när det finns anledning att skriva ut ett barn eller en ung person från stödboendet.

Nämnden bör underrättas i sådan tid att det finns möjlighet att vidta eller förbereda andra behövliga insatser.

Om det framgår att barnet eller den unge har ett vårdbehov som motiverar placering i hem för vård eller boende eller i familjehem, bör utskrivning övervägas.

6 kap. Utformning av ett stödboendes lokaler

1 § Ett stödboendes utformning ska vara ändamålsenligt för att bidra till barns och ungas förberedelse för självständighet. Utformningen ska också tillgodose behovet av trygghet och säkerhet för den målgrupp som verksamheten riktar sig till.

2 § De egna boendena som ingår i ett stödboende ska vara hemlika och vara utformade med hänsyn tagen till barns och ungas integritet. **HSLF-FS 2016:xx**

Allmänna råd

Ett eget boende bör bestå av en egen lägenhet med utrymme för tillagning och intag av måltider samt ett rum för personlig hygien.

I vissa fall kan dock ett eget boende utgöras av ett eget rum för boende samt vissa utrymmen som delas med andra som är placerade i stödboendet. De delade utrymmena kan utgöras av rum för matlagning och rum för personlig hygien.

3 § Lägenheten eller det egna rummet ska kunna låsas och bara kunna öppnas av den boende och personalen. Rum för personlig hygien som delas med andra som är placerade i stödboendet ska också kunna låsas.

7 kap. Bemanning i ett stödboende

1 § Den som bedriver ett stödboende ska se till att det finns särskilt avdelad personal som har till sin huvudsakliga uppgift att stödja de barn eller de unga som är placerade i stödboendet.

Allmänna råd

Personalen bör vara organiserad på ett sätt som bidrar till kontinuitet och möjliggör förtroendefulla relationer med barn eller unga som är placerade i stödboendet.

2 § Personaltätheten och närvaron av personal i stödboendet ska anpassas till dess utformning. Vid bedömningen av i vilken utsträckning personalen behöver vara närvarande i direkt anslutning till de egna boendena ska det särskilt beaktas om stödboendet består av delade utrymmen eller egna boenden som ligger nära varandra.

3 § Personal ska vara tillgänglig dygnet runt och ska kunna infinna sig i de egna boendena utan oskäligt dröjsmål.

8 kap. Personalens kompetens

Föreståndaren

1 § Den som förestår ett stödboende ska ha den kompetens som behövs för att kunna leda, utveckla, och följa upp verksamheten.

Föreståndaren ska lägst ha en eftergymnasial utbildning vars innehåll är relevant för den verksamhet som bedrivs.

Föreståndaren ska vidare ha erfarenhet av liknande verksamhet och en personlig lämplighet.

Allmänna råd

Den eftergymnasiala utbildningen bör lägst motsvara en 2-årig utbildning.

Utbildningen bör ha en inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap.

Vidare bör föreståndaren ha

- kunskap om den målgrupp som verksamheten tar emot och dess behov,
- kunskap om arbetssätt som är relevanta i förhållande till den målgrupp som verksamheten tar emot, och
- kunskap om och förmåga att tillämpa regelverket på socialtjänstens område som rör verksamhet i form av stödboende.

Övrig personal

2 § Den övriga personalen vid ett stödboende ska ha den utbildning, den erfarenhet, och den personliga lämplighet som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Personalgruppens sammantagna kompetens avseende utbildning och erfarenhet ska kunna

1. möta de behov av stöd som målgruppen har, och
2. säkerställa en trygg och säker vård.

Allmänna råd

Personalens utbildning bör

- lägst motsvara en 2-årig eftergymnasial utbildning, och
- ha en inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap.

Introduktion och kompetensutveckling

3 § Den som bedriver verksamheten ska se till att personalen får den introduktion, handledning och kompetensutveckling som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

HSLF-FS
2016:xx

Denna författning träder i kraft den xx 2016.

Socialstyrelsen

OLIVIA WIGZELL

Ylva Ehn

Sändlista för Remiss – förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om stödboende

Sändlista

1. Kammarrätten i Jönköping
2. Kammarrätten i Stockholm
3. Barnombudsmannen
4. Inspektionen för vård och omsorg
5. Lunds Universitet, Institutionen för socialt arbete
6. Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier
7. Polismyndigheten
8. Regelrådet
9. Statens institutionsstyrelse
10. Stockholms universitet, Barnrättscentrum, Juridiska fakulteten
11. Universitetskanslersämbetet
12. Universitets- och högskolerådet
13. Yrkeshögskolemyndigheten
14. Bodens kommun
15. Borlänge kommun
16. Eskilstuna kommun
17. Flens kommun
18. Göteborgs stad
19. Jönköpings kommun
20. Luleå kommun
21. Malmö kommun
22. Mölndals kommun
23. Sigtuna kommun
24. Solna kommun
25. Stockholms kommun
26. Strömsunds kommun
27. Uppvidinge kommun
28. Västerås kommun
29. Växjö kommun
30. Örebro kommun
31. Akademikerförbundet SSR

32. Barnrättsbyrån
33. BRIS
34. Ensamkommandes förbund
35. FAMNA
36. Föreningen Sveriges Socialchefer
37. GFBU (Goda företagare för barn och unga)
38. KFS (Kommunala företagens samorganisation, branschråd Vård och omsorg)
39. Maskrosbarn
40. Rädda Barnen
41. SmåKom
42. Sveriges ensamkommandes förening
43. Sveriges Kommuner och Landsting
44. Svenska Vård
45. UngaKris
46. Vision
47. Vårdföretagarna
48. YSS (Yrkesförbundet Sveriges Socialarbetare)

49. AB Vårljus
50. Attendo
51. Gryning Vård
52. Humana Individ och familj
53. Steget vidare

Avdelningen för regler och behörighet
Ylva Ehn
ylva.ehn@socialstyrelsen.se

Förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om stödboende

1. Bakgrund

Den 1 januari 2016 infördes en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, för barn och unga i åldern 16–20 år – stödboende.¹ För barn i åldern 16–17 år krävs särskilda skäl för att placeras i stödboende. Bakgrunden är att det har ansetts angeläget att det finns tillgång till fler placeringsformer för barn och unga som svarar mot deras faktiska behov. Det finns behov av en placeringsform för barn och unga som behöver känslomässigt och praktiskt stöd på väg mot vuxenlivet.

Den föreslagna författningen riktar sig till den verksamhet som driver eller kommer att driva ett stödboende för barn och unga. Avsikten med förslaget är att det ska bli tydligare vad en placering i ett stödboende innebär. Författningen ska innehålla de regler som behövs för att säkerställa att insatsen är trygg, säker och av god kvalitet. Eftersom det är fråga om en ny placeringsform behöver författningen också medge viss flexibilitet vid utformningen av stödboenden. Socialstyrelsen har fått ett uppdrag att, i samråd med Inspektionen för vård och omsorg, följa upp och utvärdera den nya placeringsformen stödboende. En delredovisning ska lämnas senast den 30 november 2016 och slutredovisning ska ske senast den 31 mars 2019.²

Det huvudsakliga syftet med den nya placeringsformen är att, under trygga former, träna och förbereda barnet eller den unge för ett självständigt boende och vuxenliv. Stödboende kan vara ett fristående placeringsalternativ eller fungera som utslussning efter annan vård utanför det egna hemmet. Barn och unga som bedöms kunna bo i ett eget boende med anpassat stöd, och som inte har behov av sådana insatser som motiverar en placering i HVB eller familjehem, ska kunna placeras i ett stödboende.

Med ett stödboende avses en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16–20 år i ett eget boende med individanpassat stöd. Om en sådan verksamhet drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt, 3 kap. 1 a § socialtjänstförordningen (2001:937), SoF.

¹ 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), proposition 2015/16:43 *Stödboende – en placeringsform för barn och unga*

² Socialstyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2016, Uppdrag, Socialtjänsten p. 6.

Av propositionen, Stödboende – en placeringsform för barn och unga (prop. 2015/16:43), vid införandet av placeringsformen framgår att socialnämnden ska göra en individuell bedömning av om barnet eller den unge kan placeras i ett stödboende. Ett beslut om placering i stödboende bör ha ett tydligt mål och vara väl underbyggt. Socialnämnden bör särskilt överväga om barnet eller den unge har behov av insatser som motiverar en annan placeringsform. En placering i ett stödboende bör som regel endast kunna bli aktuellt om barnet eller den unge har ett mindre behov av vård. Socialnämnden behöver bilda sig en klar uppfattning om huruvida barnet eller den unge har förmåga att klara av den nivå av självständighet som krävs för placering i stödboende. Det är viktigt att socialnämnden också överväger eventuella risker till följd av ett eget boende med mindre närvaro av personal. Det kan handla om en ökad risk att barnet eller den unge försvinner, utsätts för människohandel eller hamnar i socialt utanförskap. Barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att utveckla ett missbruk eller kriminalitet bör inte bli aktuella för ett stödboende.

Regeringen angav i samband med införandet att det är viktigt att reglera de kriterier som ska känneteckna en verksamhet med stödboende för att motverka de risker som ett eget boende kan innebära, inte minst då närvaro av personal kommer att vara begränsad i förhållande till vad som gäller vid HVB. Regeringen har också ansett att närmare bestämmelser om hur stödboendet bör utformas, om innehållet i det individanpassade stödet och om personalens kompetens kan meddelas i andra föreskrifter än lag.³ Socialstyrelsen har därför tagit fram ett förslag till föreskrifter och allmänna råd.

2. Beskrivning av vad Socialstyrelsen vill uppnå

Stödboende är en ny placeringsform och av propositionen till lagförslaget framgår att regeringen anser att det kan finnas behov av närmare bestämmelser i andra föreskrifter än lag. Socialstyrelsen anser att det är angeläget att tydliggöra vad som krävs vid en placering i ett stödboende avseende det egna boendets utformning, stödets innehåll samt personalens tillgänglighet och kompetens, inte minst för att minimera de risker som kan finnas med denna öppnare placeringsform. Genom en närmare reglering ökar möjligheten att tillhandahålla detta placeringsalternativ på ett tryggt och säkert sätt och med god kvalitet. Vidare ökar möjligheten att insatsen tillhandahålls på ett likvärdigt sätt i hela landet.

2.1 Sammanfattning av förslaget till föreskrifter och allmänna råd

Författningen preciserar vad placeringsformen stödboende innebär. Vården i stödboende innebär att barnet eller den unge får disponera ett eget boende samt får praktiskt och känslomässigt stöd inom olika livsområden med målet att på sikt klara ett självständigt boende och vuxenliv. Enligt förslaget till föreskrifter ska ett stödboendes utformning vara ändamålsenligt för att bidra till barns och ungas förberedelse för självständighet. Utformningen ska också tillgodose behovet av trygghet och säkerhet för den målgrupp som verksamheten riktar sig till.

³ Prop. 2015/16:43 s. 37 f.

De egna boendena som ingår i ett stödboende ska vara hemlika och vara utformade med hänsyn tagen till barns och ungas integritet. Ett eget boende bör bestå av en egen lägenhet med ett rum för boende, ett utrymme för tillagning och intag av måltider samt ett rum för personlig hygien. I vissa fall kan dock ett eget boende utgöras av ett eget rum för boende samt vissa utrymmen som delas med andra som är placerade i stödboendet. De delade utrymmena kan utgöras av rum för matlagning och rum för personlig hygien.

Författningen preciserar även vilka som får skrivas in i ett stödboende, och vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om stödboendet är lämpligt för det enskilda barnet eller den unge. Den som ska fatta beslutet om inskrivning ska särskilt beakta bl.a. om boendets utformning är lämpligt för barnet eller den unge. Om det är fråga om ett eget boende som ligger nära andra boenden i verksamheten eller ett boende med delade utrymmen ska den som ska fatta beslutet särskilt beakta om placeringen kan medföra en risk för negativ påverkan eller konflikter mellan de placerade, kränkningar, våld och övergrepp eller att insatsen av andra skäl inte kan ges under trygga och säkra former.

Om det, efter att ett barn eller den unge har placerats, framgår att barnet eller den unge har ett vårdbehov som motiverar placering i hem för vård eller boende eller i familjehem bör utskrivning övervägas.

Den som bedriver ett stödboende ska se till att det finns särskilt avdelad personal som har som sin huvudsakliga uppgift att stödja de barn eller de unga som är placerade i boendet. Personalen bör vara organiserad på ett sätt som bidrar till kontinuitet och möjliggör förtroendefulla relationer med barn eller unga som är placerade i stödboendet. Personaltätheten och närvaron av personal i stödboendet ska anpassas till dess utformning. Vid bedömningen av i vilken utsträckning personalen behöver vara närvarande i direkt anslutning till de egna boendena ska det särskilt beaktas om stödboendet består av delade utrymmen eller egna boenden som ligger nära varandra. Personalen ska vara tillgänglig dygnet runt och ska kunna infinna sig i de egna boendena utan oskäligt dröjsmål.

Den som förestår ett stödboende ska ha den kompetens som behövs för att kunna leda, utveckla och följa upp verksamheten. Föreståndaren ska lägst ha en eftergymnasial utbildning vars innehåll är relevant för den verksamhet som bedrivs. Föreståndaren ska vidare ha erfarenhet av liknande verksamhet och en personlig lämplighet. Den eftergymnasiala utbildningen bör lägst motsvara en 2-årig utbildning. Utbildningen bör ha en inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap.

Den övriga personalen vid ett stödboende ska ha den utbildning, den erfarenhet och den personliga lämplighet som behövs för att de ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Personalgruppens sammantagna kompetens avseende utbildning och erfarenhet ska kunna möta de behov av stöd som målgruppen har och säkerställa en trygg och säker vård. Utbildningen bör lägst motsvara en 2-årig eftergymnasial utbildning, och bör ha en inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap.

I förslaget finns även rekommendationer om vad som bör ingå i verksamhetens egenkontroll.

Angående förslag i 6 kap. om allmänna råd till 3 kap. 15 § SoF.

3 kap. 15 § SoF anger att den enskilde får skrivas ut mot sin önskan om han eller hon behöver annan vård än den som hemmet kan erbjuda. Den enskilde får dock inte skrivas ut om det skulle medföra fara för hans eller hennes hälsa eller liv. För närvarande får denna bestämmelse endast anses gälla utskrivning från ett HVB, inte från ett stödboende. Socialstyrelsen avser att göra en hemställan till Socialdepartementet om att bestämmelsen ska ändras så att den även omfattar stödboende.

3. Alternativa lösningar och effekter om föreskrifterna inte kommer till stånd

Stödboende för åldersgruppen 16 – 20 år är en ny placeringsform och det är angeläget att den kan tillhandahållas med god kvalitet och på ett säkert sätt så snart som möjligt. För att se till att stödboende utformas i enlighet med lagstiftarens intentioner lämnar Socialstyrelsen dessa författningsförslag. Socialstyrelsen har övervägt om det är möjligt att istället ta fram ett kunskapsstöd eller annan vägledning. Genom information kan dock inte myndigheten närmare precisera vad som krävs av den som bedriver ett stödboende. Om styrning i form av föreskrifter och allmänna råd saknas finns det en risk att inriktningen på de stödboenden som startas inte ligger i linje med intentionerna i den nya lagstiftningen. Bindande regler kan bara ges genom föreskrifter.

4. Berörda av ändringarna i föreskrifterna

- Barn och unga som har behov av stödboende
- Samtliga kommuner i Sverige
- Enskilda verksamheter som avser att bedriva stödboende
- Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

5. Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Socialstyrelsen får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser barn och unga, 8 kap. 1 § SoF. Socialstyrelsen får vidare meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av SoL och SoF, 8 kap. 5 § SoF.

6. Påverkan på annan reglering

Socialstyrelsen har konstaterat att det finns annan reglering utfärdad av myndigheten som påverkas av att det införs en ytterligare placeringsform, stödboende, i SoL. En sådan författning är Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende.

7. Kostnadmässiga och andra konsekvenser för kommuner

Socialstyrelsen föreslår i författningen kompletterande reglering till lagbestämmelserna om stödboende. De kostnader som regleringen innebär kommer att påverka såväl kommunal, statlig som privat verksamhet. Någon skillnad görs inte i regelverket beroende på i vilken regi verksamheten bedrivs.

Socialstyrelsen bedömer att myndighetens reglering inte inskränker möjligheten att placera barn eller unga i stödboende jämfört med vad som framgår av lag och förarbeten. Författningsförslaget leder inte heller till någon betungande förändring i genomförandet av insatsen stödboende jämfört med propositionens förslag.

Föreskrifterna och allmänna råden förtydligar vad ett eget boende innebär, vad som kan ingå i det individuellt anpassade stödet och på vilket sätt personalen ska vara tillgänglig. Vidare förtydligas vilken kompetens föreståndaren och den övriga personalen ska eller bör ha. De risker som kan finnas om stödboendet skulle ha en utformning som innebär delade utrymmen uppmärksammas i författningen där det är relevant.

Myndigheten har identifierat några bestämmelser som i mindre utsträckning kan innebära ökade krav i förhållande till lagförslaget om stödboende, oavsett driftsform. Det gäller i första hand några bestämmelser av administrativ karaktär. Dessa redogörs för nedan under avsnitt 8.2. Nedan berörs kompetenskraven.

Kompetenskrav i författningens 8 kap.

När det gäller personalens kompetens bedömer Socialstyrelsen att de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden inte överstiger den nivå som får anses motsvara de grundkrav som följer av SoL och SoF. Enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL ska för utförande av uppgifter inom socialtjänsten finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Enligt 2 kap. 1 § SoF ska vid varje stödboende finnas en person med lämplig utbildning som förestår verksamheten. Det ska också finnas sådan personal som i övrigt behövs för en ändamålsenlig verksamhet.

Myndigheten har valt motsvarande krav respektive rekommendationer avseende kompetensen hos föreståndare för stödboende och den övriga personalen som föreslås i Socialstyrelsens förslag till författning för HVB när det gäller föreståndare och övrig personal vid HVB som inte bedriver behandling eller genomför utredningar. Så länge verksamheten kan möta de behov som målgruppen har och kan säkerställa en trygg och säker vård finns möjlighet att se till övriga personalens sammantagna kompetens avseende utbildning och erfarenhet. Att personal med olika bakgrund och erfarenhet finns representerade i ett stödboende har ansetts viktigt med tanke på att målgruppen är relativt bred och att ett stödboende ska kunna erbjuda individuellt anpassat stöd inom olika livsområden.

Föreskrifterna och allmänna råden när det gäller kompetens ska ses mot bakgrund av att det i tillsyns- och andra myndighetsrapporter och statliga utredning-

är under lång tid har riktats kritik mot att kompetensen är för låg inom HVB.⁴ Även branschorganisationerna har i olika sammanhang framfört att det är angeläget att höja kompetensnivån. Det anses vidare problematiskt att det inte finns någon nationell enhetlighet för utbildningar som riktar sig mot socialt vård- och behandlingsarbete, vilket gör det svårt att bedöma utbildningarnas likvärdighet och kvalitet.

SiS kräver vid nyrekryteringar att vård – och behandlingspersonal ska ha minst examen från 2-årig eftergymnasial utbildning vid folkhögskola eller yrkeshögskola (YH) med inriktning mot socialt/pedagogiskt behandlingsarbete eller examen från högskola med motsvarande inriktning. Det ska också tilläggas att SiS har initierat ett arbete som har resulterat i att en utbildningsplan tagits fram för en yrkeshögskoleutbildning inom socialt vård- och behandlingsarbete om 400 poäng, vilket motsvarar två års heltidsstudier. Underlaget ligger till grund för en framställan till Myndigheten för yrkeshögskolan (YH) om att ta fram en föreskrift om nationellt likvärdigt innehåll för en sådan yrkesutbildning.⁵

Sammanfattningsvis anser inte myndigheten att kraven i författningen på föreståndarens och den övriga personalens kompetens försvårar rekrytering eller är kostnadsdrivande i jämförelse med de krav som redan ställs i SoL och SoF.

8. Påverkan på företag

8.1 Branschen

Stödboende är, som framgår ovan, en ny lagreglerad placeringsform. Barn har fram till den 1 januari 2016 inte kunnat placeras på annat sätt än i familjehem eller HVB. Det fanns alltså fram till detta datum inte något företag som bedrev stödboende för åldersgruppen 16 –17 år. Utredningen gjorde dock bedömningen att stödboende är en relativt etablerad placeringsform för unga över 18 år, men att begreppet hittills har rymt stor spännvidd vad gäller boendets utformning samt grad av tillsyn och stöd. Enligt en sökning i nationella HVB-registret i november 2013 påträffades ett 70-tal verksamheter för barn och unga som angav att de bedrev stödboende, utslusningsboende eller träningsboende.⁶

En bransch som i någon mån kan påverkas av införandet av placeringsformen stödboende är de företag som bedriver HVB eftersom tillkomsten av stödboende kan komma att minska efterfrågan på platser i HVB. I det sammanhanget ska tilläggas att bristen på platser i HVB är stor i dagsläget med tanke på det under 2015 stora antalet ensamkommande barn.

I vissa fall har verksamhet med utslusningslägenheter ingått i tillstånd för HVB.

⁴ IVO (2013) *En trygg och säker vård – har personalen lämplig utbildning*; IVO (2015) *De viktigaste iakttagelserna inom tillsyn och tillståndsprövning verksamhetsåret 2014*; Socialstyrelsen 82014) *Tillsynsrapport 2013 Hälso- och sjukvård och socialtjänst*; Socialstyrelsen (2015) *Stärkt kvalitet inom hem för vård eller boende (HVB) för vuxna med missbruks- eller behandlingsproblem* s. 19; Bättre ansvar vid missbruk och beroende (SOU 2013:35) s. 286 ff.; *Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU* s. 783 och s. 815 f.

⁵ SiS (2015) *Remissvar gällande departementspromemorian En stärkt yrkeshögskola- ett lyft för kunskap*

⁶ SOU 2014:3 *Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga* s. 241 f.

Antal verksamheter, storlek och driftsformer

Det finns ingen statistik över antal företag som bedriver verksamhet i form av vare sig stödboende eller HVB. Inte heller hur många verksamheter som de olika företagen bedriver. Det nationella HVB-register som IVO för innehåller de HVB-verksamheter som fått tillstånd eller anmält att de bedriver verksamhet i form av ett HVB.

Den 19 januari 2016 fanns det totalt ca 1 900 HVB i det nationella dataregistret över HVB. Av dessa bedrivs (enligt registret) 843 i enskild regi. Hur många företag som bedriver dessa HVB framgår inte av registret. Av registret och av webbplatser går dock att utläsa att vissa företag bedriver enbart ett HVB, andra två eller fler, men även att det finns företag som bedriver så många HVB som mellan 60-80 stycken. Utifrån dessa uppgifter kan inte några säkra slutsatser dras mer än det inte är så många företag som 843 eftersom flera företag bedriver mer än ett hem.

Alla HVB tar inte heller emot samtliga målgrupper. Vissa tar endast emot vuxna, andra endast barn.

Av siffror från Statistiska centralbyrån avseende privata HVB som tar emot barn och unga framgår att drygt en tredjedel har 0 anställda, knappt en fjärdedel har 1–4 anställda, 15 % har 5–9 alternativt 10–9 anställda, ungefär 9 % har 20–49 anställda och drygt 1 % har mer än 50 anställda. Att så många HVB som bedrivs i form av aktiebolag saknar anställda kan dels bero på att dessa ingår i en koncern där personalen är anställda i ett annat bolag, att verksamheten är vilande eller att företaget för tillfället inte bedriver HVB.⁷ Bland de företag som bedriver HVB som tar emot barn och unga är de flesta små företag med mellan 0 och 5 anställda.⁸

8.2 Tidsåtgång och administrativa kostnader för bl.a. företagen

Socialstyrelsen har identifierat några bestämmelser som påverkar den administrativa bördan. Som framgått fanns det fram till och med den 1 januari 2016 inte något företag som bedrev stödboende i enlighet med de nya bestämmelserna i SoL och SoF för denna målgrupp. Vid beräkningen av tidsåtgång och de administrativa kostnaderna utgår konsekvensutredningen från om ett HVB utfört motsvarande uppgifter.

I 2 kap. finns förslag på vad som bör ingå i en verksamhets egenkontroll. Av 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår att den som bedriver socialtjänst ska utöva egenkontroll med den frekvens och i den omfattning som krävs för att kunna säkra verksamhetens kvalitet. Förslaget innehåller en rekommendation om vissa områden som bör ingå i verksamhetens egenkontroll. Ytterligare ett krav som påverkar företagens administrativa börda finns i 3 kap. 4 § i författningsförslaget. Där anges att bedömningen av att hemmet är lämpligt för den person som skrivs in ska dokumenteras. Vidare finns i 5 kap. en rekommendat-

⁷ Att så många HVB som bedrivs i form av aktiebolag saknar anställda kan dels bero på att dessa ingår i en koncern där personalen är anställda i ett annat bolag, att verksamheten är vilande eller att företaget för tillfället inte bedriver HVB. Se Hem för vård eller boende för barn och unga En kartläggning av kommunernas ramavtalsupphandlingar, RAPPORT 2015:3, Konkurrensverket (2015)

⁸ Lindqvist, E (2014), Institutionsvård, incitament och information - en ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem, s. 20

ion om att verksamheten bör underrätta socialnämnden när det finns anledning att skriva ut någon från hemmet.

Kostnaderna nedan baseras på lönen för en föreståndare med socionomexamen, som enligt SCB:s lönestatistik 2014 uppgår till 40 600 kr. Med ett påslag för sociala avgifter om 38,14 % (SKLs rekommendation till kommuner för påslag av sociala avgifter) innebär det en månadskostnad om 56 203 kr och en timlön om 351 kr. För att kunna bedöma konsekvenserna har myndigheten med hjälp av uppgifter från fyra olika HVB (privata och kommunala bolag av olika storlek) uppskattat kostnaderna som dessa krav kan innebära.

Bakgrunden till kravet i 3 kap. på dokumentation av bedömningen vid inskrivningen är att motverka de risker som kan finnas med stödboende med tanke på den mindre närvaron av personal jämfört med HVB. Det är viktigt att det görs en noggrann bedömning av att det specifika stödboendet är lämpligt för det barn eller den unge som socialnämnden har ansett ska placeras i ett stödboende med tanke på utformning av boendet, personalens tillgänglighet m.m. Enligt uppgift kan det ta mellan 15 minuter och två timmar att dokumentera bedömningen, vilket innebär en kostnad på mellan ca 100 - 750 kr per inskrivning. Tilläggas kan att Socialstyrelsen bedömer att det torde vara ovanligt att dokumentationen av bedömningen tar mer än en timme.

I 2 kap. finns förslag på vad som bör ingå i en verksamhets egenkontroll. Av 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår att den som bedriver socialtjänst ska utöva egenkontroll med den frekvens och i den omfattning som krävs för att kunna säkra verksamhetens kvalitet. Förslaget innehåller en rekommendation om vissa områden som bör ingå i verksamhetens egenkontroll. Exempelvis bör uppgifter om hur ofta oplanerade avslut förekommer och orsakerna till detta samt hur barns och ungas erfarenheter av placering i stödboende analyseras. Som ovan nämnts har myndigheten hämtat in uppgifter från fyra olika HVB (privata och kommunala bolag av olika storlek). Vid kontakterna med företagen framkom att det är relativt stora variationer för hur olika verksamheter arbetar med egenkontroll. Ett stort företag som driver flera verksamheter kan arbeta med egenkontroll på ett mer systematisk vis där man samlar uppgifter för flera boenden. Tidsåtgången för rekommendationerna om egenkontroll i ett sådant företag uppskattas till mellan 1 till 8 dagar. Detta medför en uppskattad kostnad per tillfälle i ett spann mellan ca 2 800 kr och 22 500 kr. Kostnaden baseras på att det är föreståndaren som utför arbetsuppgiften, det finns dock inte något sådant krav.

En litet företag som bedriver HVB-verksamhet hänvisar i många delar till det arbete som görs när man löpande följer värden för de placerade personerna. I ett exempel från ett sådant företag genomförs egenkontrollen i samband med personalmöten och konferenser. Inför dessa genomförs förberedelser i form av att inhämta och sammanställa information. Vidare genomförs en egenkontroll årligen på verksamhetsnivå t.ex. i samband med anbudsförfarande o.d., Sammantaget uppskattas tidsåtgången till ca 12,5 dagar per år. Uppgiften är dock en uppskattning som är osäker och innefattar egenkontrollen i sin helhet inte enbart de rekommendationer som föreslås här. Den totala kostnaden för arbete med egenkontroll uppskattas för verksamhet i ett litet HVB till 35 100 kr.

Författningsförslaget innefattar i 5 kap. en rekommendation om att verksamheten bör underrätta socialnämnden när det finns anledning att skriva ut någon från hemmet. Det har varit svårt att få en uppfattning om den tid denna uppgift kan ta utifrån intervjuerna, eftersom uppgiftslämnarna ibland inte bara räknade in den tid det tar att få kontakt med nämnden utan även den ytterligare tid som utskrivningsprocessen kan innebära. Detta mot bakgrund av att nämnden kan behöva vidta eller förbereda andra åtgärder alternativt placera personen i fråga på ett annat hem. Om man endast beräknar tidsåtgång och kostnad för själva underrättelsen uppskattades den till mellan 1- 4 timmar, vilket ger en kostnad om ca 350 kr - 1 400 kr. Kostnaden baseras på att det är föreståndaren som utför arbetsuppgiften, det finns dock inget sådant krav.

8.3 Särskilda hänsyn till små företag

Bestämmelserna i författningsförslaget syftar till att insatsen stödboende ska ges till barn och unga i åldern 16 –20 år under trygga och säkra former och med god kvalitet. Reglerna är inte av sådan karaktär att det motiverar att göra en särreglering för små företag som bedriver stödboende.

9. Barnkonsekvensanalys

Förslaget till författning innehåller kompletterande bestämmelser om innehållet i verksamheten, personal och lokaler som ska säkerställa god kvalitet och säkerhet i stödboende. Detta kommer att gynna barn och unga som behöver denna placeringsform. Som exempel kan nämnas allmänna råd om att egenkontrollen bör omfatta en analys av hur placerade barn och unga har getts möjlighet att vara delaktiga i planeringen av insatsen och hur deras erfarenheter av placering i stödboende har hämtats in och beaktats. Vidare har preciserats i form av allmänna råd vad syftet är med stödboendeinsatsen och vad som bör ingå i det individuella stödet.

Stödboendets utformning har betydelse för det enskilda barnet eller den unge. Vissa föredrar att bo nära andra som är placerade medan det för andra kan innebära nackdelar. Av 6 kap. framgår att de egna boendena ska vara hemlika och vara utformade med hänsyn tagen till barns och ungas integritet. Utformningen ska också tillgodose behovet av trygghet och säkerhet för den målgrupp som verksamheten riktar till. Ett annat exempel på bestämmelse som särskilt har barns och ungas perspektiv som utgångspunkt är de allmänna råden i 7 kap. om att personalen bör vara organiserad på ett sätt som bidrar till kontinuitet och möjliggör förtroendefulla relationer till barn och unga som är placerade i stödboendet.

10. Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges EU-anslutning

Möjligheten att placera barn och unga i åldern 16 –20 gäller alla barn och unga som vistas i Sverige. En möjlig målgrupp är ensamkommande barn och unga. Det finns ett EU-direktiv⁹ som berör medlemsstaternas skyldigheter avseende mottagande av asylsökande och direktivet innehåller särskilda regler avseende ensamkommande barn och unga. Socialstyrelsen bedömer att de ändringar som nu föreslås överensstämmer med de skyldigheter som framgår av nämnda EU-direktiv.

11. Överväganden enligt 14 kap. 3 § regeringsformen

En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Bestämmelsen ger uttryck för en proportionalitetsprincip vad gäller inskränkningar i den kommunala självstyrelsen.

Författningen syftar till att säkerställa en trygg och säker insats och av god kvalitet. Det aktuella föreskriftsförslaget bedöms påverka den kommunala självstyrelsen endast i liten utsträckning. Många av förslagen preciserar det som framgår av förarbeten till bestämmelserna om stödboende i SoL och SoF. Den begränsande inskränkningen av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär går, enligt Socialstyrelsens bedömning, inte utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med föreskrifterna.

12. Ikraftträdande och informationsinsatser

Socialstyrelsen anser att det är angeläget att föreskrifterna träder i kraft så snart som möjligt. Mot bakgrund av att det är en placeringsform som fick börja användas 1 januari 2016 och det således inte är frågan om större ändringar i etablerade verksamheter bedömer myndigheten att det inte behövs någon lång ikraftträdandetid. Det kommer att finnas behov av informationsinsatser och Socialstyrelsen planerar att publicera kompletterande information i samband med att författningen träder i kraft.

⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/33/EU av den 26 juni 2013 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, främst artikel 24.

Kontaktpersoner

Ylva Ehn (juridiska frågor)

Tel: 075- 247 3316

ylva.ehn@socialstyrelsen.se

Berith Josefsson

Tel: 075-247 4113

berith.josefsson@socialstyrelsen.se